

Afganistānas nākotne: kļūt par stabilizētu valsti vai sadalīties?

Atis Lejiņš,

Latvijas Ārpolitikas
institūta direktors

Septembrī notika divu dienu ilgs Baltijas aizsardzības koledžas rīkots seminārs ar nosaukumu «NATO Afganistānā — nebaidīties trūkuma un

saredzēt panākumus». Saiets bija iespaidīgs. Uz Igaunijas otro lielāko pilsētu Tartu tālu ceļu bija mērojuši augsta ranga lietpratēji un amatpersonas no NATO mītnes Briselē, no Vašingtonas, dažādām ES un Dienvidkaukāza valstīm, arī no pašas Afganistānas. Vācijas armijas virspavēlnieks ģenerālis Volfgangs Šneiderhāns teica galveno runu.

Bija daudz interesantas informācijas par zemi, kurā mums drīz būs krietni vairāk karavīru nekā savulaik Irākā. Tāpēc zināšanu par Afganistānu nekad nevar būt par daudz. No turienes tik drīz neaiziesim — kā atgādināja vācu ģenerālis: mazajā Bosnijā un Hercegovinā tepat Eiropā 60 000 NATO karavīru vajadzēja desmit gadus, lai ieviestu kārtību, tāpēc grūti iedomāties, ka Afganistānā tas varētu notikt ātrāk.

Lielā padomju armija ar vairāk nekā 100 000 karavīru zaudēja, bet kā klāsies NATO ar tās 40 000 karavīru un miera uzturētāju, kura uzņēmusies galveno atbildību izpostītās Afganistānas atjaunošanas darbā un pasargāšanā no tālību nemierniekiem, kas atraduši otru elpu? Seminārā izskanēja jautājums — kā tas nākas, ka, pieaugot drošības spēkiem, parastais afgānis nejutās drošāks? Kāpēc, par spīti ekonomiskai augšupejai un milzīgām naudas summām, kas valsti ieplūdušas kopš tālību padzišanas 2001. gada beigās, parastais afgānis saka — savā ciematā nekā no tā visa neredzu?

Jāatzīst, ka es gan redzēju intensīvu saimniecisku rosību ciematā, kur pirms divdesmit gadiem atradu patvērumu, kad visapkārt runāja lielgabali un sprāga bumbas. Krievu lielo raķešu čaulas tad kalpoja kā dūmeņi daudziem mazajiem ceļiem, kas strādāja ar pilnu

jaudu, lai apmierinātu iedzīvotāju vajadzības pēc būvmateriāliem. Bet šoseju, pa kuru mēs braucām 60 kilometrus no Kabulas, varētu apskaust jebkurš Latvijas autovadītājs — vai pienāks laiki, kad mēs tādas mācēsīm būvēt? To bija būvējuši turki.

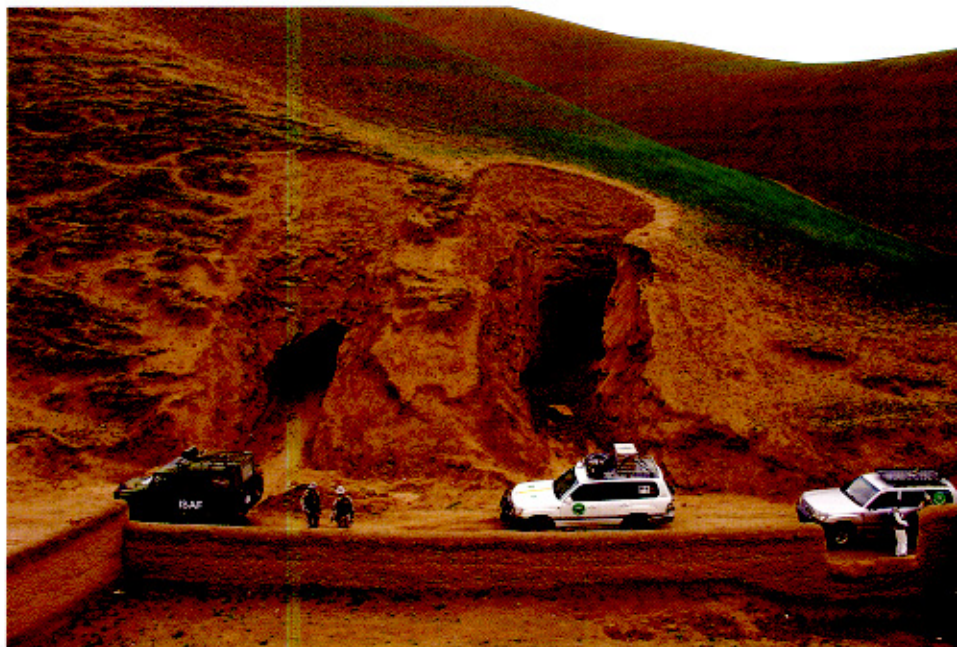
Atslēgas vārds Afganistānas daudzām likstām mums nav svešs — korupcija. Seminārā dzirdējām kategorisku jautājumu — vai ir jēga maksāt milzīgus honorārus Rietumu pretkorupcijas ekspertiem (kas ar prieku tos paņem), lai mācītu Kabulas valdības viskorumpētākajiem ierēdņiem caurspīdīgu grāmatvedību? Vai tad viņi nezina, kas tā ir? Ja nezinātu, tad nemācētu to apiet!

Un kā saprast augsta amerikāņu virsnieka teikto, ka pēc tam, kad viņš ar savu bataljonu ieviesa kārtību divās provincēs, gandrīz viss ir atpakaļ vecajās sliedēs, kad viņš beidza dienēt? Viņš bija iekarojis afgāņu sirdis un prātus, viņa izveidotie afgāņu policijas spēki paši guva uzvaras kaujās pret tālībim, bet šodien tikai viena provincē vēl var runāt par nosacītu progresu. Zālē sēdošie Latvijas virsnieki, klausoties viņā, varēja apskaust, kādi ieroči bija amerikāņu rīcībā, tāpat lieliskā apgāde un pieejamība slepenai informācijai. Varēja arī nojaust, ka augstais

virsnieks labi izprata psiholoģiskā kara iemaņas. Zīmīgi, ka tajā provincē, kas daudzmaz vēl turas, viņš uzbūvēja bataljona bāzi vietā, kur vēl bija redzamas iepriekšējā gadsimta sākumā celtā britu cietokšņa drupas, bet turpat blakus, kalna augstienē, slejas citas paliekas — PSRS savulaik uzceltās radio-noklausīšanās antenas.

Lai gan tika uzskaitīti panākumu virkne, kāds britu rakstnieks, kas bija izstaigājis Afganistānu krustām šķēršām, uzlēja tikpat kā aukstu dušu klausītājiem, sakot, ka sabiedrība, kur 75% iedzīvotāju ir analfabēti un dzīvo laukos, nevar sagaidīt, ka dažos gados būtu sasniedzama Rietumu labklājība un izpratne par demokrātiju. Te neko daudz nelīdz modernā kara datorizētā tehnoloģija, bet gan rēķināšanās ar realitāti, ka afgāņu sabiedrība laika gaitā izvēlēsies savu savdabīgo valsts pārvaldes formu. Jo īpaši tāpēc, ka kaimiņos Pakistāna joprojām nav gluži demokrātijas paraugs.

Šis atziņas sasaucās ar pašu afgāņu teikto, ka nāksies ievērot afgāņu kolektīvās dzīves īpatnības un tradīcijas, proti, cilšu un ciematu vecāko sapulces, tās sauktās džirgas, un kaut kādā veidā savienot šās tautai pazīstamās varas formas ar demokrātisku valsts pārvaldi.

Izskanēja doma, ka nāksies apmierināties ar piezemētākiem mērķiem. Tā vietā, lai censtos tempā «atjaunot valsti» un to nepanākt, lietderīgāk būtu izvirzīt mērķi «stabilizēt valsti», turklāt paredzēt politiskajā procesā vietu valdības sarunām ar tālībēm. Šķiet, ka tādas jau notiekot, un jēga tām būtu atšķelt mērenos tālības no tiem, kuri sadarbojas ar starptautisko terorismu. ASV nav nosaukušas tālības par teroristisku organizāciju. Bet, lai piedabūtu tālības pie saruna galda, viņiem ir jāzina, ka militāri viņi nevar uzvarēt.

Jau agrāk «Tevijas Sargā» rakstījām (2007. gada aprīļa numurā), ka Afganistāna aizvien vēl ir cīņas lauks starp Indiju un Pakistānu. Seminārā guvām tam apstiprinājumu. Turklāt pieklusinātais robežu strīds starp Afganistānu un Pakistānu varētu arī izlauzties uz āru. Briti pirms simt gadiem novilkā robežu, kas sadala lielo puštu cilti uz pusēm, starp tagadējo Afganistānu un

Pakistānu. Vai Balučistānas province Pakistānā, kur mit tie paši puštu cilts piederīgie, kas veido lielāko cilti Afganistānā, nākotnē varētu kļūt par tādu pašu strīda objektu starp Afganistānu un Pakistānu, kāda ir Kašmira starp Pakistānu un Indiju? Vai varētu rasties pilnīgi jauna valsts — Puštunistāna, kas apvienotu šo lielo cilti vienā nācijas valstī, un tas pieliktu punktu ieroču, teroristu, nemiernieku un narkotiku brīvai plūsmai pāri kalnainajai Afganistānas un Pakistānas robežai? Bet kā tad izskatītos pārēja Afganistāna?

Bet, ja sabruktu pati Pakistāna, kas jau tā tagad ir trausls valsts veidojums, situācija mainītos līdz nepazīšanai. Afganistāna tad varētu izrādīties kā īstākā miera sala.

Minētais britu rakstnieks pieskārās arī lielajai pasaules politikai un atbildēja uz paša izvirzīto jautājumu, kāpēc mazā un trūcīgā Igaunija atrodas

Afganistānā, jo tās ieguldījums ir gaužām niecīgs. Igaunijai ir vajadzīgs spēcīgs sabiedrotais — ASV, tapec tā vismaz simboliski cīnās kopā ar lielvalsti zemē, no kuras radās 11. septembra uzbrukums pirms sešiem gadiem.

Bet ir arī cits motīvs, kas neizskanēja seminārā, un kuru arī ne visi baltieši paši apjēdz, proti, baltiešu parāds afgāņu baskāju partizāniem, kas sakāva sarkanarmiju. Bez šī trieciēna PSRS bruņotajiem spēkiem diez vai mūsu dziesmotā revolūcija būtu bijusi tik dziesmota. Pat Īslande, kurai nav armijas, bet kurā ir slegta stratēģiski svarīga, liela ASV karabāze, kas tika izveidota aukstā kara laikā, ir nosūtījusi uz Afganistānu dažu vīru pusmilitāru policijas vienību, kas dien Lietuvas vadītāja provinču atjaunošanas vienību. Acīmredzot Īslandei ar mazāk nekā 300 000 iedzīvotāju simboliski būt kopā ar ASV ir tikpat svarīgi kā mums. ☒